

Олександр
ДОВЖЕНКО

Щоденникові записи

1939–1956

Харків
«ФОЛІО»
2014

ЩОДЕННИКОВІ ЗАПИСИ

ЗОШИТ 1

НІЧ НА ДНІПРІ

- Святослав — Хвала митцю України — Русі,
що старовинне ім'я наше воскресив
із забуття аж десяти століть
перед далекими нащадками моїми
хоч у театрі, на одну годину
достойним невмирущим словом.
О, слово пращура! Тебе написано.
І ми в тобі живем (Ми ожили в тобі),
Як древній знак слов'ян на Борисфені,
Як дивний моторошний сон безбатченка дурного
З архітектурної управи столиці нашої.
- Архітектор — Ай, ай... ох... Хто тут? Ху-у-у...
- Святослав — Кияне. Святослав і вої.
Покликав нас Довженко.
- Архітектор — Га? Я не приймаю без доклада...
Ху...х...
- Святослав — Ми сон... Бачите ви нас?
Ми вам снімося у театрі
Віщуючи такі тяжкі часи,
Які не снілися ні одному народу
В священні дні кривавих
Катастроф.
- Архітектор — Бу... гу-гу-гу... Верочка!
- Святослав — Що є священного в тебе, громадянин?
- Архітектор — А-ба-ба-ба-ба... у... у...
- Жінка — Олесік, що з тобою? Ізнов наївся проти сна?
- Архітектор — Ай!..
- Святослав — Кажеш ай... Ай-ай...
Де наша могила, орденоносний блазню?
Де впали ми на трупи ворогів

За Ваше горде Київське князівство?^{*}
Хто ти по батькові еси?
Архитектор — А... На провокацію не піймаєш... Уох!..
Святослав — Де наші образи?
Де камні з нашими Таврами?
Де ти живеш?
І скільки тобі літ?
Архитектор — М-м-м!..
Святослав — Де твоя позаслужбова гідність?
Архитектор — Ой...^{**} Звертайтесь до секретаря.
Оай!.. води... Верочка!
Святослав — Нема... Степи пшениці,
буряків, безбатченків і ворогів народу.
І неприхований в піснях і
віршах сум поетів
невеселих..
Віщую вам війну!!!^{***}

1941-IV-5
Київ

Етюд до п'єси.

Сцена в квартирі архитектора

Показати в п'єсі сон. Людина спить — сон. Прокидається —
нема. Говорить, засинає — знов сон.

Гості сна не бачать. Персонажі що сняться^{****}, з'являються про-
між гостями.

Святослав: Хвала митцю України — Русі,
Що старовинне ім'я наше воскресив
Із забуття аж десяти століть
Перед далекими нащадками моїми,
Хоч у театрі, на одну годину
Достойним невмирущим словом.
О, слово пращура! Тебе написано,
І ми в тобі живем
Як древній знак слов'ян на Борисфені
Як дивний сон безбатченка дурного

---

* Переправлено: За нашу горду Київську державу.

** Закреслено олівцем: Прошу. Завтра в одинадцять.

*** Підкреслено олівцем трьома ризками.

**** Закреслено: існують.

- З архітектурної убогої управи
Столиці нашої.
- Тацій: Ай, ай... ох... Хто тут?
- Святослав: Кияне. Святослав і воїни.
Покликав нас Довженко.
- Тацій: Га? Я не приймаю без доклада...
Ху...х...
- Святослав: Ми сон... Бачите ви нас?
Ми вам снимосся у театрі
Віщуючи такі тяжкі часи,
Які не снилися ні одному народу
В священні дні кривавих
Катастроф...
Що є священного в тебе, громадянин?
- Тацій: А...ба...ба...ба у...у...
- Жінка: Олесік, що з тобою? Ізнов наївся проти сна?
- Тацій: Ай...
- Святослав: Де наша могила, орденоносний блазню?
Де пали мертві ми на трупи ворогів
За ваше горде Київське князівство?
Хто ти по батькові еси?
- Тацій: Ой...
- Святослав: Де наші образи?
Де камні з нашими Таврами?
Де ти живеш?
І скільки тобі літ?
Де твоя позаслужбова гідність?
- Тацій: Оай!.. води... Верочка...
- Святослав: Нема... Степи пшениці, буряків,
Безбатченків і ворогів народу.
І неприхований в піснях і віршах сум
Поетів невеселих...
Віщую вам війну!
- 1941-IV-5
- Святослав — Хвала митцю України — Русі,
Що старовинне ім'я наше воскресив
Із забуття аж десяти століть
Перед далекими нащадками моїми,
От вони сидять, хоч на одну годину.
Мистецьким невмирущим словом.

Давайте ж станемо як хоче ваш прапращур
Перед нащадками в найтяжчий
Трубний час
Як древній знак (вік) слов'янства
на Дніпрі (слов'ян на Борисфені).
Як сон убогого безбатченка
З архітектурної управи.
Столиці нашої...
Ми сон, чи бачите ви нас.
Ми вам віщуємо найтяжчий трубний час.
Де кості наші, орденоносний блазню?
Де пали мертвими на трупи ворогів.
За ваше київське князівство?
Хто ти по батькові еси? Де твої камні
З нашими таврами. Нема.
Степи пшениці, буряків, безбатченків
і ворогів народу і неприхований в
піснях і віршах сум.

Приїхав тут до нас ось
Посильний із Цека.

Сказано оце у Запорізькому
районі на Жабокриківці
вулиця Лассаля.

Запорізьського району село
Веселе на Жабокриківці
чи то пак вулиці Лассаля.

- Был я директором,
был я инспектором,
был я инструктором
Тилим-бом-бом.
- Молчите. Плакать надо.
Сколько же дел вы завалили.
- Меня перебросили...
- Як тріску чи м'яч.
- Гибкость в работе — еврейское выражение.

- Научіть мене що я мушу
- Проявляти — твердість
чи гнучкість.

Бачив уже я і твердость
в роботі і гнучкість.
А самої роботи не бачив.

Тільки й чути скрізь на засіданнях: — Проявите твердость, проявите гибкость.

Чому не кажуть: — Проявите ум, проявите доброту, заботу, честность, внимание и беспощадное требование аккуратности и вкуса, и изящества в работе.

— Да гибкі поробилися як в'юни, і тверді що й не вколупиш.

— Усі архітектурні пам'ятники по всій країні перетворено в нужники. Хто винен? Раднарком? Раднарком такий, які ми.

— Ми винні. Мовчальники, угодники, непротивленці...

Та й чому нарком мусив бути розумнішим в архітектурних справах аніж ви.

— Я зневажаю уряд України за його скотиняче ставлення до культурних пам'ятників своєї старовини.

У нього нема любові до народу. Народ має багато підстав ненавидіти всіх нас за це.

Меджибоже — <він?>, знамо, нужник.
Кам'янець башти — нужник.
Лавра — винний склеп і хлібопекарня.

Спроси себя, в чем твоя пошлость, если ты сегодня угодил всем вкусам в твоём искусстве.

Всякое дело имеет свою скуку.

Частое присутствие умаляет величие.

В самое ближайшее время составит (записать) план и отдельные мысли пьесы «Понад Дніпром».

Материял — Побудова Моста через Дніпро. Дієві особи: Тацій, Щорс, Володимир Святий, Святослав. «Сон» и т. і.

Моцарт не выдержал и убил Сальери, получившего признание за свой бездарный архитектурный проект. Убил сгоряча в знак страстного протеста против невыносимой ограниченности и т. д. Убийства не произошло. Это была только мысль. (Перенесение киноприема в театральную драматургию.) Изображение мысли.

1941-IV-2

Художник, придя на деловое свидание к архитектору, убивает его в результате короткого спора. После чего архитектор снова входит в комнату и спор проходит в сдержанной обстановке. (Это изображение мыслей действующего лица.)

При входе архитектора художник испугался.

— Что с вами?

— Ничего. Я думал и т. д.

— Был і директором,

і інспектором.

Хвастался вели<ким> послуж<ным>
списком.

— Значить, негодяй <чище?>

Шумяцкого.

23 декабря 1941 года

уничтожена группа

«Щорса»

Выгнаны с фабрики —
сорежиссер **Ю. Солнцева**

Ассистент **Л. Бодик**

Ассистент **И. Игнатович**

Ликуй дурноголовый

Линийчук

Мені поручено спішно писати сценарій

і крутити великий фільм.

А я один*.

---

* Зі слів: 23 декабря... я один — текст написано більшим шрифтом.

Характерной чертой тупиц, занимающих ответственные посты, является умение быстро принимать радикальные решения по любому вопросу. Это — твёрдость. Отсюда до гибкости дистанция огромного размера. О других же свойствах человеческой души, как-то: порядочности, честности, благородстве, внимательности, даже простой вежливости и прочих мертвых качеств<ах>...*

— Я вас прошу вважатися удареним по морді!

— Поки ви кричите, я вдарю вас реально!

— Прекрасно. А я кричатиму.

І всім стане відомо, що ви подлец і хам. Хоча цього про вас я не сказав формально.

— Я вже вас б'ю.

— Ай!.. Брешете. Я сам ударився об вашу руку.

Слабенький драматург —

— За цей рік я дві п'єси написав.

— Шкода, що мерці завидувати не можуть.

— Се б то?

— Перевернувся б Грибоедов у гробу.

— А що ви думаєте? За рік я більше написав, ніж він за все життя.

— Так. Дійсно, «Горе от ума», та більш нічого.

Оповідання Миши Запорожця про те, як тітка Вірка закопала свої гроші, як шукали їх три дні, перекопуючи двір, сінці і хату. Як чоловік її подумав, що вона збожеволіла, і допитувався у неї про хворобу, як приводив він ворожку, як Вірка почала напад буйний на свого чоловіка Савку Скляра за кражу грошей, як Савка на колінах запевняв її у своїй непричасності до крадіжки, як вона була Савку, як Савка плигнув на стіл і, вхопивши з божниці ікону, затулявся і захищався образом, як Вірка вирвала той святий вінчальний образ з Савчиних рук і ударила їм Савку по голові, і як з розбитої ікони посипались додоу Вірчини гроші.

Савка був плотник, як і Христос.

30-XII-1941

Ашхабад

НОЧЬ В СТЕПЯХ УКРАИНЫ

Тільки наш радянський народ, єдиний монолітний у своїй многонаціональності, загартований у самих шалених труднощах

* Далі на полях: стучать сколько угодно. Стук и получается.